

Міністерство освіти і науки
Маріупольський державний університет
Кафедра грецької філології

**ПРАКТИКУМ З ПОРІВНЯЛЬНОЇ ЛЕКСИКОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІІІ КУРСУ ОКР «БАКАЛАВР»
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА (НОВОГРЕЦЬКА)»**

Маріуполь – 2014

УДК 811.14'06'373(076)

ББК 81.2Грея73

Практикум з порівняльної лексикології української та новогрецької мов (для студентів III курсу ОКР «Бакалавр» спеціальності «Мова та література (новогрецька)») / Укладач Ю.А. Потіпак. – Маріуполь : МДУ, 2014. – 29 с.

Практикум призначений для студентів III курсу ОКР «Бакалавр» спеціальності «Мова та література (новогрецька)» денної та заочної форми навчання. Містить плани семінарських занять з порівняльної лексикології української та новогрецької мов та практичні завдання до них. Після плану до кожного практичного заняття подається список рекомендованої літератури, практичні вправи, теми та завдання для самостійної роботи студентів, які допоможуть студентам самостійно опрацювати матеріал, закріплювати й удосконалювати практичні навички аналізу мовних явищ, а також питання до заліку з курсу порівняльної лексикології та питання для самоконтролю.

Рецензенти:

Коновалова Т.І., к.філол.н., доцент кафедри слов'янської філології
Київського славистичного університету

Кутна Ю.Б., к.філол.н., доцент кафедри грецької філології МДУ

Рекомендовано до друку вченою радою факультету грецької філології МДУ
(протокол № від « » 2014 р.)

© МДУ, 2014

© Потіпак Ю.А., 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
Семінар № 1. Слово та його значення. Закономірності семантики в новогрецькій та українській/російській мовах	5
Семінар № 2. Лексика грецької та української мов у функціональному аспекті	7
Семінар № 3. Неологізми та архаїзми в новогрецькій та українській мовах. Іншомовні запозичення як шлях розвитку словникового складу в новогрецькій та українській/російській мовах	10
Семінар № 4. Новогрецька фразеологія та її особливості у порівнянні з українською/ російською	14
II. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	20
III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ «ПОРІВНЯЛЬНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ»	23

ВСТУП

Курс “Порівняльна лексикологія української та новогрецької мов” розрахований на студентів III курсу ОКР «Бакалавр» спеціальності «Мова та література (новогрецька)». В ньому детально розглядаються теми, пов’язані з основними розділами лексикології, тобто питання теорії слова, словникового складу, української та грецької фразеології.

Велика увага приділяється специфіці слова, його зовнішній та внутрішній структурі, процесам та формам розвитку лексичного фонду, особливостям неологізмів, типам фразеологічних одиниць, видам лексикографічних джерел тощо.

Курс сприяє більш осмисленому та цілеспрямованому вивченню лексики новогрецької мови, розвитку навичок наукової роботи з мовним матеріалом, розширює загальнолінгвістичний світогляд студента.

Методичні рекомендації містять плани та практичні завдання семінарсько-практичних занять з порівняльної лексикології української та новогрецької мов, список рекомендованої літератури, теми та завдання для самостійної роботи студентів, питання на залік з курсу порівняльної лексикології української та новогрецької мов та питання для самоконтролю. Вправи для самостійної роботи студентів мають позначку *.

I. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАР № 1

Слово та його значення. Закономірності семантики в новогрецькій та українській/російській мовах

1. Слово як основна одиниця словникового складу та предмет вивчення лексикології.
2. Визначення слова у сучасній лінгвістиці. Основні ознаки слова в новогрецькій та українській/російській мовах.
3. Слово та його значення. Лексичне значення слова та його типи. Внутрішня форма слова.
4. Багатозначність як явище типове в новогрецькій та українській/російській мовах та шляхи її розвитку.
5. Класифікація лексики за семантикою
 - Різні види семантичних відносин слів та груп слів.
 - Синоніми. Типи синонімів.
 - Антоніми. Типи антонімів.
 - Омоніми. Типи омонімів
 - Пароніми, їх функціонування.
 - Теорія семантичних полів.

Література

1. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства / Л.А. Булаховський. – К., 1959.
2. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М., 1977.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К. – Одеса, 1991.
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
5. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення / А.А. Лисиченко. – Харків, 1993.
6. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К., 2004.
7. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М., 1996.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає лексикологія?
2. Що є предметом загальної, конкретної, історичної та зіставної лексикології?
3. Дайте визначення слова. Чому важко дати визначення слова?
4. Чим відрізняється слово від морфеми і словосполучення?
5. Назвіть основні ознаки слова.
6. Як класифікуються слова за способом номінації?
7. У чому полягає різниця між термінами *слово* і *лексема*?
8. Дайте визначення лексичного значення слова.
9. Із яких компонентів складається лексичне значення?
10. У які типи відношень вступає слово?
11. Розкажіть про співвідношення слова і поняття.
12. Що таке денотативне, сигніфікативне і структурне значення слова?
13. Які значення виділяють за їх синтагматичною зумовленістю? Проілюструйте кожен із різновидів значень конкретними прикладами.
14. Що таке моносемія і полісемія? У чому відмінність вживання однозначних слів від багатозначних?
15. Як виникає полісемія? У чому відмінність між прямим і переносним значенням слова?
16. Які типи перенесення значень ви знаєте? Охарактеризуйте їх і наведіть приклади в українській та грецькій мові. Чим відрізняється переносне значення слова від переносного вживання (оказіонального значення) слова?
17. Що таке розширення і звуження значення? Чи збігається поняття широкого значення з поняттям багатозначності?
18. Дайте визначення омонімів. Зіставте явище полісемії й омонімії. Що зближує і що розрізняє полісемію й омонімію?
19. Які різновиди омонімів існують у мові? Наведіть приклади гомогенних і гетерогенних омонімів.
20. Назвіть суміжні з омонімією явища. Кожне з них проілюструйте прикладами української та грецької мови.
21. Яка роль омонімів у мовленні?
22. Що таке синонімія? Які є типи синонімів? Які різновиди часткових синонімів ви знаєте?
23. Що таке синонімічний ряд? Чим визначається входження слів в один синонімічний ряд? Як називається перше (стрижневе) слово синонімічного ряду?
24. Які різновиди синонімії ви знаєте?
25. Яку роль відіграють синоніми у мовленні?
26. Охарактеризуйте явище антонімії. Назвіть чотири типи антонімів.
27. У чому спільність і відмінність синонімії й антонімії?
28. Яка стилістична роль антонімів?
29. Що таке гіперо-гіпонімія? Чому гіперо-гіпонімію називають квазісинонімією?

Практичні вправи

1. Складіть три речення зі словом *джерело* у таких значеннях:

1. Потік підземної води або іншої рідини, що витікає із землі.
2. Писемна пам'ятка, оригінал, на основі якої будується наукове дослідження.
3. Першопричина, початок чогось.

2. Знайдіть слова з переносним значенням. Поясніть, за якою ознакою відбулося перенесення.

1. Крізь пилюку, по багнюці, в холод і завію прийде чистою до тебе біла моя мрія (В. Симоненко).
2. Чорним круком чорну вістку із чужини хтось приніс (О. Олесь).
3. По садах пустинних іде гордовито осінь жовтокоса на баскім коні (В. Сосюра).
4. Вечір. Падає напруго сонце. Обрій нашкірений наколовся на шпичаки дальніх сосен (В. Стус).
5. Не повітря — найтонші звуки, не долина — блакитний дим. І весни пустотливі руки у волоссі моїм. Голубіє земля, оповита прозорим серпанком, хвилі кидає в берег море, важке і зелене. На обличчя і груди людини лягає небо, небо в білих хмаринах, що тихо чекає слова (О. Ольжич).
6. Вітер з гаєм розмовляє, шепче з осокою (Т. Шевченко).
7. Між співами тюремних горобців причулося — синичка заспівала і тонко-тонко прями почала тугеньку цівку болю (В. Стус).

Ποιες από τις παρακάτω λέξεις γραμμένες με έντονα γράμματα χρησιμοποιούνται μεταφορικά και τι σημαίνουν μέσα στη φράση που βρίσκονται:

1. Είναι το **πρωτοπαλικάρο** της παρέας.
2. Είναι **παλικάρι** στον πόλεμο.
3. Είναι **παλικάρι** ακόμα.
4. Έχει δύο κορίτσια κι ένα **παλικάρι**.
5. Πήραν το κάστρο μ'ένα **γιοουρούσι**.
6. Ο Κανάρης είναι διάσημος **μπουρλοτιέρης**.
7. Ο Παλαφλέσσας ονομάστηκε **μπουρλοτιέρης** των ψυχών.

3. Доберіть до виділених слів синоніми.

Над річкою вечоріє, прохолоднішає на ніч. На сухому пагорбі по той бік річища **маячило** село, майже зо всіх боків обступлене тихим, оранжевим, як і небо, паводком. Тоді Андрій **прожогом** схоплювався з постелі, смалив цигарки, **никав** по хаті, натикаючись на стільці й гуркаючи ними об підлогу... Як тільки сонце **виринуло** з-за перелогів і степ усміхнувся до нього рум'яними росами, почули куренівці далекий грізний гуркіт, що все **наближався** і наближався (Гр., Тютюнник).

4*. Доберіть синоніми до наведених слів. Складіть із ними словосполучення.

Радити, похід, виставка, вогонь, край, колір, червоний.

Μεγάλος, γη, αγάλω, ψηλός

5. Доберіть до виділених слів антоніми.

1. Над луками, залитими квітневою повінню, холонув оранжевий **вечір**, зануривши в **мілкі** при-бережки **далеке** полум'я хмар. І чим **глибше** за пагорби поринало сонце, тим **нижчою** ставала заграва, вужчою — вогняна смуга у воді понад лозами, наче хвилі ткали її кудись під берег. 2. За день води **убуло...** 3. Над обрієм дотліла і **згасла** сонячна заграва. Незабаром з обох боків звелися справді **круті**, розмиті береги, з яких соковитими жилами звисало у воду і гуло від **найменшого** дотику **міцне** берестове коріння. 5. Заходило сонце, у **вузеньких** хутірських вуличках стояла червона курява, в садках варилася на триніжках **вечеря**, гупали об землю спілі яблука (Гр. Тютюнник).

Να βρείτε τις αντίθετες εκφράσεις, αλλάζοντας τις κατάλληλες λέξεις που είναι γραμμένες με πλάγια γράμματα:

1. Το *μίσος* κατεβάζει τον άνθρωπο. 2. Τα *πλούτη* καμιά φορά *βλάπτουν* τον άνθρωπο. 3. Η *αύξηση* των κεφαλαίων οδήγησε το εμπόριο σε μεγάλη *ακμή*. 4. Σας εκφράζω την *ευχαρίστησή* μου για τη *διακριτική* συμπεριφορά σας. 5. Να *αγαπάμε* τη *δικαιοσύνη* και την *αλήθεια*.

6. Знайдіть омоніми, визначте їх групу.

1. До обіду покосили, гострі коси потупили (Народна творчість). 2. Через вузьку протоку, що відокремлює острів від довгої піщаної коси, котяться спінені хвилі (М. Трублаїні). 3. Теплий вітре, шуми, ясне сонце, в zenіті світи, ми будуєм для щастя світи (В. Сосюра). 4. Хоч з хвастунів, бувало, і сміються, але в дільбі їм часто долі дістаються (Л. Глібов). 5. Вгорі темне неприємне небо, долі — холодна земля (М. Коцюбинський).

7. З'ясуйте різницю в лексичному значенні поданих паронімів і введіть їх у словосполучення.

Адрес — адреса, вправа — управа, сильний — силовий, компанія — кампанія, інтелігентний — інтелігентський, редакційний — редакторський, продуманий — придуманий, ідеальний — ідеалістичний, реальний — реалістичний, матеріальний — матеріалістичний, проблемний — проблематичний, музичний — музикальний, агітаторський — агітаційний.

8*. Доберіть до іменника прикметник, що стоїть у дужках, узгодивши його за лексичним і граматичним значенням.

Апарат, погода (літальний, льотний); погляди, стан (матеріальний, матеріалістичний); ніж, цех, речення (складний, складальний, складений); стрічка, ранок (червоний, червневий).

Να βρείτε ποια λέξη, απ' αυτές που είναι μέσα στην παρένθεση, ταιριάζει μ' αυτή που είναι έξω από την παρένθεση:

πολιτική (αμνησία — αμνηστεία), τελικό (σίγμα — στίγμα), (άπλυτος — άπληστος) έμπορος, σεληνιακή (έκλειψη — έκθλιψη), (ορίζω — πορίζω) αρχηγό, (αμύητη — αμίμητη) συμπεριφορά, (σχήμα — σήμα) του ιερέα, (ζωφόρος — ζωφόρα) του Παρθενώνα.

9*. Перепишіть речення. Замість крапок вставте необхідне слово, вибравши його з наведених в дужках. Свій вибір поясніть:

1. Уже з першої хвилини стало зрозумілим, що оратор має про все, що сталося. – В його виникали образи майбутніх героїв твору (уявлення, уява). 2. Ми дійсно потрапили в тяжке – Всі основні статті необхідно переглянути (положення, становлення). 3. Було вжито всіх заходів, щоб розвиток найважливіших галузей промисловості. – Директор шукав нових способів, щоб робітників економічно працювати (заохотити, стимулювати).

СЕМІНАР 2

Лексика грецької та української мов у функціональному аспекті

1. Соціальна та професійна диференціація словникового складу грецької та української мов, диференціація за сферами вжитку.
2. Офіційний та розмовний стилі.
3. Загальноживана та соціально-забарвлена лексика.
4. Професійна лексика та науково-технічна термінологія.
5. Сленг. Жаргони та їх підгрупи.
6. Територіальна диференціація словникового складу грецької мови. Національна літературна мова і територіальні діалекти Греції.
7. Територіальна диференціація української мови. Поняття діалекту та говірки. Діалекти та говірки української мови. Діалектизми української та новогрецької мови.

Література

1. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: Навч. посіб. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
2. Панько Т. І. Українське термінознавство: Підручник [для студ. гуманітарних спеціальностей] / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
3. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. І.К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1973. – 438 с.
4. Дорошенко С.І. Методичні рекомендації до написання дипломних і магістерських робіт з української мови і методики її викладання / С.І. Дорошенко. – Х. : ХНПУ, 2005. – 20 с.
5. Дудик П.С. Стилїстика української мови: Навч. посіб. / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 332 с.
6. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
7. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: Навч. посіб. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
8. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – Тернопіль: Навч. книга–Богдан, 2000.– 248 с.
9. Μότσιου Β. Στοιχεία λεξικολογίας. Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία / Β. Μότσιου. – Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη, 1994. – 251 σ.
10. Νεοελληνική γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων. – Αθήνα, 1997. – 455 σ.

Питання для самоконтролю:

1. На які групи ділиться лексика за вживаністю?
2. Які слова належать до активної лексики?
3. Назвіть групи слів, що входять до пасивної лексики?
4. Розкрийте зміст термінів *професіоналізм*, *діалектизм*, *екзотизм*, *жаргонізм*, *арготизм*. Наведіть приклади в українській та грецькій мові.
5. Що таке табу й евфемізми?
6. Як членується лексика за стилістичною класифікацією?
7. Назвіть основні групи слів, що входять до лексики високого стилю і лексики низького стилю.
8. Дайте визначення терміна. Назвіть основні ознаки терміна.
9. Для чого потрібно знати стилістичну класифікацію лексики?
10. Схарактеризуйте відмінності між загальнонауковою, міжгалузевою й вузькоспеціальною термінологією.
11. Які особливості використання термінології обраного фаху ви знаєте?
12. Які термінологічні словосполучення можна віднести до словосполучень стійкого характеру?
13. Яким чином можна розрізнити словосполучення стійкого характеру і вільні термінологічні словосполучення?

Практичні вправи

1. З поданого тексту випишіть діалектизми та поясніть їх значення. З якою метою використав їх автор? До якого стилю належить цей текст?

"Коли Іванові минуло сім літ, він уже дивився на світ інакше. Він знав уже багато. Умів знаходити помічне зілля-одален, матриган і підойму, розумів, про що канькає каня, з чого повстала зозуля, і коли оповідав про це все те вдома, мати непевно позирала на нього: може воно до нього говорить? Знав, що на світі панує нечиста сила, що арідник (злий дух) править усім; що в лісах повно лісовиків, які пасуть там свою маржинку: оленів, зайців і серн; що там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки".

Να εξηγήσετε με τη βοήθεια λεξικού τους παραπάνω ιδιωτισμούς της Κρήτης:

ἀγγουρος	δαμάκι
φαντός	δυνάζομαι
λαμπάνω	αζάλτης

2. Поясніть різницю між словами у парах синонімів, попередньо ввівши їх у словосполучення.

Свічадо — дзеркало, вої — воїни, гуманність — людяність, ратний — бойовий, офірувати — жертвувати, рать — битва, уста — губи, чоло — лоб, перст — палець, ректи — говорити, знатний — відомий, звізда — зірка.

3. У поданих реченнях визначте слова-професіоналізми й терміни. З'ясуйте значення цих одиниць.

1. Біля електричних лебідок застигли лебідчики в чеканні команди (С. Руданський).
2. Христя снувала на мотовило найтоншу пряжу з шпульки, одлічувала чисниці, пасма і перев'язувала їх десятчаною ниткою (А. Іщук).
3. Попервах було особливо важко. Мулярські лопатки не тримались в руках, які звикли до пензля (з «Робітничої газети»).
4. Робітник від млина стояв над ямою і трогав линву, що зовсім вільно звисала з валу (І. Франко).
5. Науку, що досліджує закони творення слів, називають словотвором (І. Вихованець).
6. У борних озерах, сполучених з термами, завжди відкладається бура (з журн. «Наука і техніка»).
7. В епоху Київської Русі існували різні системи землеробства — вирубна, перелогова та парова з двопільною і трипільною сівозмінами (із енциклопедії).

4*. Укладіть термінологічний словник (не менше 30 одиниць) за своїм фахом. П'ять одиниць уведіть у речення.

5*. Доведіть, що цей текст належить до науково-популярного підстилю.

Історія походження найзагадковішого чоловічого костюма — смокінга — сповнена таємниць й овіяна неймовірними легендами. Кожна з цих історій має право на існування, але яка з них найближче до дійсності, сьогодні впевнено не може сказати ніхто. Найбільш поширена версія, що батьківщиною смокінга є Англія, а вигадав його англійський прем'єр-міністр Бенджамін Дізраелі.

У 80-х роках XIX ст. сер Дізраелі запропонував суспільству екзотичний туалет для куріння – смокінг, що в перекладі з англійської означало: «одяг для курця». Тоді цей наряд складався з шовкового халату, який доповнювала невеличка шапочка з пензликом. Щоб запах тютюну не викликав неприємності й негативних емоцій у жінок, чоловіки перевдягалися в новий туалет у спеціально відведених для куріння кімнатах (із журналу).

6. Να δώσετε τον ορισμό των παρακάτω λέξεων:

1. Μια σειρά ποιητικού κειμένου: **στίχος**
1. Στενή λωρίδα που χωρίζει δύο θάλασσες: **ισθμός**
2. Η αύξηση των διαστάσεων ενός σώματος με τη θερμοκρασία: **διαστολή**
3. Βαρύς και μακρός αφύσικος ύπνος: **λήθαργος**
4. Όργανο που μετράει την πίεση στον αέρα: **βαρόμετρο**
5. Το χάσιμο της μνήμης μας: **αμνησία**
6. Όργανο για την εξουδετέρωση των κεραυνών: **αλεξικέραυνο**
7. Χαμηλό και μακρύ τείχος που προστατεύει την ακτή απ'τα κύματα: **μόλος**
8. Τεχνητό ή φυσικό σώμα που περιφέρεται γύρω από κάποιο ουράνιο σώμα: **δορυφόρος**
9. Προσωρινή διακοπή των εχθροπραξιών: **ανακωχή**
- 10.

2) Визначте, до якого розряду лексики належать виділені слова.

Поясніть особливості їх функціонування в тексті.

Горизонтальний ткацький верстат для ручного ткацтва в чотири ремізки складається з ткацького вала, на який намотується виготовлюваний виріб (ткання) і в місцях якого закріплюються зв'язані в пучки кінці основи; фіксаторів ткацького вала, за допомогою яких відпускають основу і намотують ткання; поперечної рами батана, в яку вставляють бердо; берда, через яке проходять усі нитки основи (чим густіше бердо, тим густішою буде тканина); ремізок; пристрою для піднімання ремізок; верхньої каркасної дошки; основного вала, на якому закріплено основу. У вічка ремізок проводять парні (в одну) й непарні (в другу) нитки. Складніший ткацький рисунок потребує більшої кількості ремізок, в які за схемою цього рисунка заправляють нитки основи. За допомогою ремізок піднімають потрібні нитки основи для переплетення з нитками утка, а також створюють ткацький рисунок. (Л. Жоголь)

3. Робота з текстом.

у Виконайте стилістичний розбір тексту за поданим планом.

- 1) Кому адресовано висловлювання, з якою метою?
- 2) Сфера застосування висловлювання, жанр.
- 3) Характерні особливості тексту (точність, фактографічність, образність тощо).
- 4) Мовні особливості лексики, фразеології, граматики.
- 5) До якого стилю належить текст?

Гончарство

Протягом багатьох століть гончарство посідало одне з провідних місць серед селянських промислів. Воно увібрало в себе технічні навички і художні традиції, що існували ще з

часів неоліту. Найбільші центри гончарного промислу були зосереджені в лісостеповій зоні, особливо на Лівобережжі. Такими центрами, що збереглись досьогодні, є Опішня на Полтавщині, Кролевець, Олешня, Ічня на Чернігівщині, Нова Водолага, Просяне, Ізюмщина на Харківщині, Бубнівка, Кришинці, Бар на Поділлі. Є такі центри на Поліссі та в Карпатах. Виробництво керамічних виробів – трудомісткий і довготривалий процес, що вимагає від ремісника володіння різноманітними навичками – починаючи від вибору глини і кінчаючи термічною обробкою виробів. Глину добували найчастіше відкритим способом за допомогою лопат і дерев'яних відер, а інколи будували шахти з дерев'яним зрубом і корбою для механічного підняття глини. Добуту сировину привозили додому і скидали у глинник, який міг бути у хаті, а іноді у дворі у спеціальній ямі або просто на поверхні. Тут глина протягом певного часу пріла. Цей процес прискорювали, постійно поливаючи її водою і перелопачуючи. Потім глину піддавали обробці та очистці: били дерев'яним товкачем (довбнею) або веслом, стругали стругом і дротом – щоби позбавитись домішок. Перед формовкою глину місили, як тісто. Таким чином масу обробляли декілька разів і, зліпивши її у вальки (зампятки, грудки), складали у глинник. Через кілька днів їх знову ретельно місили, видаляючи камінчики та рослинні залишки, і розділяли на невеликі частки, достатні розміром для формовки певного виробу.

ВПРАВА 1. Випишіть із наведених слів наукові терміни. Визначіть, за якою ознакою ви їх вибрали.

Один, зубці, аксіома, стрічка, опір, лавсан, ракетник, акт, щелепи дробарки, гранична швидкість, натяг, ідеал, маса, комплекс, інгредієнт, хвиля, призма, меридіан.

III. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ВПРАВА 2. Поділіть запропоновану нижче лексику на загальнонаукову та спеціально-термінологічну. Поясніть свій вибір.

Принцип, метод, штрек, штрих, класифікація, контраст, аналіз, маркетинг, менеджер, кокс, нокаут, сопрано, віолончель, таблиця, аналіз, синтез, логіка, горизонт, квадрат, культура, ґрунт, діалект, тотожність, трикутник, аналогія, форма, документ, заява.

СЕМІНАР 3.

Неологізми та архаїзми в новогрецькій та українській мовах. Іншомовні запозичення як шлях розвитку словникового складу в новогрецькій та українській/російській мовах

1. Нове та старе у словниковому складі новогрецької та української/російської мов.
2. Архаїзми та неологізми, причини їх виникнення.
3. Основні групи архаїзмів: загальні, індивідуальні, лексичні, стилістичні.
4. Причини іншомовних запозичень: екстралінгвістичні та лінгвістичні.
5. Шари іншомовних запозичень в грецькій мові. Запозичення в українській/російській мові.
6. Класифікація іншомовних запозичень у сучасній лінгвістичній літературі.
7. Явище етимології.
8. Паретимологія

Література

1. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. – К., 1996.
2. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства / Л.А. Булаховський. – К., 1959.
3. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М., 1977.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К. – Одеса, 1991.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
6. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення / А.А. Лисиченко. – Харків, 1993.
7. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К., 2004.
8. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М., 1996.
9. Μότσιου Β. Στοιχεία λεξικολογίας. Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία / Β. Μότσιου. – Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη, 1994. – 251 σ.
10. Νεοελληνική γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων. – Αθήνα, 1997. – 455 σ.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте причини історичних змін у лексиці.
2. Які слова називають архаїзмами? Яка відмінність між власне архаїзмами й історизмами?
3. Назвіть групи лексичних архаїзмів.
4. Що таке семантичні архаїзми?
5. Які слова називають неологізмами? Які різновиди неологізмів ви знаєте? Що таке авторські неологізми? Який ще існує термін для їх позначення?
6. Розкрийте причини лексичних запозичень.
7. Яка різниця між лексичними запозиченнями і кальками?
8. Опишіть шляхи та способи запозичень.
9. Яких змін зазнають запозичувані слова при їх адаптації в мові?
10. Які конкретно мови є найпотужнішими джерелами лексичних запозичень?
11. Що означає слово *пуризм*? Як потрібно ставитися до іншомовних запозичень?
12. Що таке історична лексикологія?
13. Дайте визначення етимології.
14. Що розуміють під внутрішньою формою слова?
15. Як називається втрата словом своєї внутрішньої форми?
16. Як ви розумієте термін *наукова етимологія*? Назвіть принципи наукової етимології.
17. Що таке народна (побутова) етимологія? Чим вона відрізняється від наукової етимології?

Практичні вправи

1. Виділіть історизми та архаїзми. З'ясуйте відмінності між ними. Яку роль виконує застаріла лексика в тексті? Зверніть увагу на значення власних імен.

1. За седмицю отець Окомир повернувся із Пересічення, від волхва. 2. Житяна пішла до Києва шукати рід свого лади. 3. А тут захворів кожум'яка Вілокіз. 4. Менші діти Гордослава знали, що Веселина була на виданні і тепер дбала собі на посаг. 5. Веселина гриміла цебрами і довго спускала в колодязь журавель. 6. Скоро Превлад і Маломир подалися до тиверців. 7. Ярка стала молитися Дажбогу-Ярилу. 8. Велика небезпека постійно чатувала на переповнені лодії боярина. 9. Очі Гордини заіскрилися цікавістю, на чоло вив'юнилися тонкі бровенята, 10. Мечники обступили витязя (Р. Іваненко).

Να ερμηνεύσετε με σύντομο τρόπο τους παρακάτω αρχαϊσμούς, να σχηματίζετε πρόταση με καθέναν αλ'αυτούς:

Εκ του μηδενός
Τοις μετρητοῖς
Ἐτερον ἐκάτερον
Εκ γενετῆς

2. Перепишіть, добравши до іншомовних слів синоніми з української мови:

Лідер (...) профспілки, велика дистанція (...), лікувати комплексно (...), лінгвістична (...) тема, категорична (...) вимога, конструкція (...) машини, плюралізм (...) думок, суверенітет (...) країни, заслужена премія (...).

3*. Прочитайте речення, визначте у наведених реченнях діалектизми, професіоналізми, старослов'янізми. Пояснить свій вибір:

1. Надворі зима, а мені така файна весна приснилася.
2. Але пульс почав падати і зник. Платон Іванович зробив укол у серце.
3. Німим отверзуться уста.
4. І ось блищить мій кріс, – ціль добра, вистріл певен.
5. Благословенна в болях ран степів широчина бездонна.
6. Язык став як підошва, у животі наче дратвою стягнуло, а самого мов на котел натягнуто.

4. Визначте серед поданих нижче слів власне українську та іншомовну лексику. Обґрунтуйте свою думку.

Рефері, фабрика, дзвони, Батьківщина, алфавіт, ажіотаж, масштаб, квершлаг, вражий, імміграція, альтернатива, ректор, кафедра, кафе, таксі, взагалі, остронь, достеменний.

5*. Назвіть українські відповідники до поданих нижче іншомовних слів, які часто зустрічаються в діловому і науковому мовленні.

Апелювати, анархія, дебати, дефект, домінувати, екстраорди-нарний, конвенція, координувати, лімітувати, прерогатива, пріоритет, реєструвати, репродукувати, симптом.

III. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте текст. Назвіть іншомовні слова. Визначте функцію запозичених слів у науковому тексті. Поясніть, за якими ознаками ви впізнали в тексті іншомовні слова

Привілейовані акції – це акції, власникам яких виплачуються дивіденди за фіксованою ставкою, що робить ці акції подібними до облігацій з їхніми фіксованими виплатами відсотків. Привілейовані акції вважаються вигіднішими, ніж звичайні, хоча вони не дають права голосу. Коли компанія банкрутує, з власниками цих акцій розраховуються в першу чергу.

ЗАВДАННЯ 3. Поясніть різницю у значенні і вживанні запозичених синонімів і паронімів.

Конфлікт – інцидент; регіон – район; професія – спеціальність – фах; контраст – конвенція; дилема – проблема – альтернатива; будинок – будівля, пам’ятка – пам’ятник, прогрес – регрес, дослід – досвід, писемний – письмовий.

СЕМІНАР 4.

Новогрецька фразеологія та її особливості у порівнянні з українською/російською

1. Фразеологія як частина лексикології.
2. Критерії визначення фразеологічних одиниць у грецькій та українській/російській мовах.
3. Проблема класифікації фразеологічних одиниць у сучасній лінгвістичній літературі.
4. Стійкі сполучення нефразеологічного типу: 1) лексичні єдності; 2) фразеологізовані утворення; 3) модельовані (типові) утворення: аналітичні конструкції, типові граматико-стилістичні конструкції.
5. Семантичні особливості новогрецьких фразеологічних одиниць: фразеологічна полісемія, синонімія та антонімія; їх можлива омонімічність з вільними словосполученнями.

Література

1. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології / М.Ф. Алефіренко. – Харків, 1987.
2. Баран Я.А. Фразеологія у системі мови / Я.А. Баран. – Івано-Франківськ, 1997.
3. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. – К., 1996.
4. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства / Л.А. Булаховський. – К., 1959.
5. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М., 1977.
6. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча проблема – Р.П. Зорівчак. – Львів, 1983.
7. Коваль А.П. Крилате слово / А.П. Коваль. – К., 1983.
8. Коптілов В.В. У світі крилатих слів / В.В.Коптілов. – К., 1976.
9. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
10. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення / А.А. Лисиченко. – Харків, 1993.
11. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К., 2004.
12. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М., 1996.
13. Ужченко В.Д. Народження і життя фразеологізму / В.Д. Ужченко. – К., 1988.
14. Анаστασιάδη-Συμεωνίδη Α. Νεολογικός δανεισμός της νεοελληνικής: Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και αγγλοαμερικανική. Μορφοφωнологική ανάλυση / Άννα Αναστασιάδη-Σημεωνίδη. – Θεσσαλονίκη, 1994. – 298 σ.
15. Συμεωνίδης Χ. Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία / Χ. Συμεωνίδης. – Θεσσαλονίκη : Κώδικας, 2000. – 122 σ.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення фразеології.
2. Назвіть основні ознаки фразеологізму.
3. Що зближує фразеологізм зі словом?
4. Що зближує і що різнить фразеологізм і вільне словосполучення?
5. Як виникають фразеологізми?
6. У чому виявляється національна специфіка фразеології? Підкріпіть свої думки конкретними прикладами з української та новогрецької мов.
7. Які типи фразеологізмів ви знаєте?
8. Дайте визначення фразеологічних зрощень. Наведіть приклади з української та грецької мов та обґрунтуйте, чому вони належать до зрощень.
9. Чим різняться фразеологічні єдності від фразеологічних зрощень?
10. Що таке фразеологічні сполучення? Розкрийте їх природу і специфіку.
11. Як ви гадаєте, які є підстави вважати фразеологізмами крилаті вирази, що мають форму речення?
12. Охарактеризуйте типи міжмовних семантичних співвідношень, які існують у фразеології.
13. У чому виявляється національно-мовна специфіка лексичного складу фразеологізмів?
14. Які відмінності у варіативності фразеологізмів найчастіше трапляються в різних мовах?
15. Як виявляється національно-мовна специфіка в системних зв'язках фразеологізмів?
16. Яким чином можна найефективніше виявити достовірну картину специфіки фразеології української та новогрецької мов?

Практичні вправи

1. Визначте значення фразеологізмів:

Велике цабе, сон рябої кобили, шукай вітра в полі, з глузду з'їхати, за горло бере, вовка ноги годують, ведмежа послуга, крокодилячі сльози, де раки зимують, знов за рибу гроші, десята вода на киселі, жива копійка, пташине молоко, заяча душа, ні в сих ні в тих, не спускати очей, по гарячих слідах, ще й кінь не валявся, душа в душу, у хвості плентатися, загнати на слизьке, підняти на глум, ламати голову, хоч греблю гати, і нашим і вашим, за моє жито мене й бито, запасти в душу, на пташиних правах.

2. Передайте фразеологізмами такі поняття.

Перейти на чийсь утримання, непевно почуватися, бути дуже гарним, залицятися, бути нерозумним, підозрювати когось, пусте говорити, важко працювати, подобатися, обманювати, хотіти їсти, сміятися з когось, далекі родичі, несподіване повідомлення.

3. Να βρείτε άλλες παροιμίες που να έχουν το ίδιο νόημα με τις παρακάτω:

1. Οι πολλές γνώμες βουλιάζουν το καράβι	Όπου.....
2. Με στραβό αν κοιμηθείς, το πρωί θ'αλληθωρίζεις	Μ' όλοιо.....
3. Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα	Тон арάπη.....
4. Έχει ο καιρός γυρίσματα κι ο μήνας εβδομάδες	Όσα φέρνει
5. Μαθημένα τα βουνά απ' τα χιόνια	Ο βρεγμένος
6. Η βιάση ψήνει το ψωμί μα δεν το καλοψήνει	Το γρήγορο.....

**СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ
«ПОРІВНЯЛЬНА ЛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ УКРАЇНСЬКОЇ
ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ ΜΟΒ»**

Основна література

1. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. – К., 1996.
2. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М., 1977.
3. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова / А.П. Грищенко. – К.: «Вища школа», 1993. – 366 с.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К. – Одеса, 1991.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
6. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
7. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М., 1996.
8. Mackridge P. Η νεοελληνική γλώσσα / [μετάφραση: Κ.Ν.Πετρόπουλος] / P. Mackridge. – Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2000. – 532 σ.
9. Mirambel A. Η νέα ελληνική γλώσσα. Περιγραφή και ανάλυση / A. Mirambel. – Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1978. – 600 σ.
10. Αναστασιάδη-Σημεωνίδη. – Θεσσαλονίκη, 1994. – 298 σ.
11. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. Η νεολογία στην κοινή νεοελληνική / Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη. – Θεσσαλονίκη, 1986.
12. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. Νεολογικός δανεισμός της νεοελληνικής: Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και αγγλοαμερικανική. Μορφολογική ανάλυση / Άννα
13. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. Σημειώσεις λεξικολογίας / Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη. – Θεσσαλονίκη, 1986. – 38 σ.
14. Ανδριώτης Ν. Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής / Ν. Ανδριώτης. – Θεσσαλονίκη, 1992.
15. Κεσόπουλου Α. Μαθαίνω σωστά τη γλώσσα μου (σε 107 λεξιλογικές ασκήσεις) / Α. Κεσόπουλου. – Μαλλιάρης-Παιδεία, 1990. – 144 σ.
16. Κεσόπουλου Α. Μαθαίνω σωστά τη γλώσσα μου (σε 160 λεξιλογικές ασκήσεις) / Α. Κεσόπουλου. – Μαλλιάρης-Παιδεία, 1990. – 224 σ.
17. Μότσιου Β. Στοιχεία λεξικολογίας. Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία / Β. Μότσιου. – Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη, 1994. – 251 σ.
18. Μπαμπινιώης Γ. Λεξικό της Νεας Ελληνικής γλώσσας / Γ. Μπαμπινιώτης. – Κέντρο λεξικολογίας Ε.Π.Ε. – Αθήνα, 1998. – 2035 σ.
19. Μπαμπινιώτης Γ. Εισαγωγή στη Σημασιολογία / Γ. Μπαμπινιώτης. – Αθήνα, 1998.
20. Νεοελληνική γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων. – Αθήνα, 1997. – 455 σ.

21. Συμεωνίδης Χ. Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία / Χ. Συμεωνίδης. – Θεσσαλονίκη : Κώδικας, 2000. – 122 σ.
22. Τομπαΐδη Δ. Τα συνωνυμικά ζεύγη λόγιων και λαϊκών λέξεων της κοινής νεοελληνικής / Δ. Τομπαΐδη. – Αθήνα, 1978.

**Додаткова література
та література для практичних занять та семінарів**

1. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства / Л.А. Булаховський. – К., 1959.
2. Лисиченко А.А. Бесіди про рідне слово: Слово і його значення / А.А. Лисиченко. – Харків, 1993.
3. Откупщиков Ю. В. К истокам слова: Рассказы о науке этимологии / Ю. В. Откупщиков. – М. : Просвещение, 1986. – 176 с.
4. Αργυρίδη Μ. Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο ως βοηθητικό μέσο διδασκαλίας / Μ. Αργυρίδη. – Λάρισα : Εκδόσεις «Σκάλα», 1995. – 45 σ.
5. Δεμίρη-Προδρομίδου Ε. Η γλώσσα των ιδιωτισμών και εκφράσεων / Ε. Δεμίρη-Προδρομίδου. – Θεσσαλονίκη, 1983. – 140 σ.
6. Δεμίρη-Προδρομίδου Ε. Η γλώσσα των ιδιωτισμών και εκφράσεων. Βιβλίο ασκήσεων / Ε. Δεμίρη-Προδρομίδου. – Θεσσαλονίκη, 1985. – 103 σ.
7. Νεοελληνική γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων. – Αθήνα, 1997. – 455 σ.
8. Λεξικό της κοινής νεοελληνικής – Θεσσαλονίκη : Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], 2007. – 1532 σ.
9. Λιαπής Β. Γλώσσα η ελληνική. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη / Β. Λιαπής. – Θεσσαλονίκη : Εκδ. Βανιάς, 1994.